

**STUDII DE LITERATURĂ
ȘI CRITICĂ LITERARĂ**

PAUL DUGNEANU
(Coordonator)

STUDII DE LITERATURĂ
ȘI CRITICĂ LITERARĂ

EDITURA UNIVERSITARĂ
București

Colecția FILOLOGIE

Redactor: Gheorghe Iovan

Tehnoredactor: Ameluța Vișan

Coperta: Angelica Mălăescu

Editură recunoscută de Consiliul Național al Cercetării Științifice (C.N.C.S.) și inclusă de Consiliul Național de Atestare a Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor Universitare (C.N.A.T.D.C.U.) în categoria editurilor de prestigiu recunoscut.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Studii de literatură și critica literară / Paul Dugneanu (coord.) –

București : Editura Universitară, 2013

ISBN 978-606-591-895-5

I. Dugneanu, Paul (coord.)

82.09

DOI: (Digital Object Identifier): 10.5682/9786065918955

© Toate drepturile asupra acestei lucrări sunt rezervate, nicio parte din această lucrare nu poate fi copiată fără acordul Editurii Universitare

Copyright © 2013

Editura Universitară

Editor: Vasile Muscalu

B-dul. N. Bălcescu nr. 27-33, Sector 1, București

Tel.: 021 – 315.32.47 / 319.67.27

www.editurauniversitara.ro

e-mail: redactia@editurauniversitara.ro

Distribuție: tel.: 021-315.32.47 / 319.67.27 / 0744 EDITOR / 07217 CARTE

comenzi@editurauniversitara.ro

O.P. 15, C.P. 35, București

www.editurauniversitara.ro

CUPRINS

Introducere – Paul Dugneanu	7
Ocurențe mitice și simbolice în proza lui Mircea Eliade – Mirela Caraman (Grăniceru).....	11
Construcții paratopice în romanele lui Max Blecher – Anamaria Ciobotaru	32
Hotel Europa complet: moarte și traumă – Mirela Mihaela Doga	48
Strategii transtextuale în proza lui Mircea Horia Simionescu – Maria Magdalena Dumitrescu	65
Proza scurtă a lui Mircea Nedelciu – strategii narrative, strategii picturale – Dr. Raluca Grigore	78
La limita dintre real și imaginar în opera lui Constantin Țoiu – Viviana Luca.....	94
Gheorghe Crăciun – deconstrucție și reconstrucție – Teodora Marcu	105
Death and the double a lacanian approach to Poe – Bianca-Ionela Matei	116
Discursul autenticității în romanul <i>O moarte care nu dovedește nimic</i> – Mirela Moldoveanu	132

D.R. Popescu și paradigma neomodernismului – Valentina Sterian	154
Configurări estetice ale mitului căderii în poezia neomodernistă – Daniela Varvara	167
Simbolistica în proza lui Alexandru Ivasiuc – Denisa Zaher Malciu	190

INTRODUCERE

PAUL DUGNEANU

Acest volum include un număr de comunicări și studii ale studenților doctoranzi și chiar două notabile contribuții ale, acum, doamnelor doctor în Filologie Raluca Grigore și Daniela Varvara, care au urmat Școala doctorală de Științe umaniste a Universității Ovidius, și, o spun cu plăcere, al căror conducător de doctorat am fost. Voi face câteva succinte aserțiuni asupra fiecărui text în ordinea din sumar, cu mențiunea că acestea se referă la câmpul literaturii și sunt conexe proiectelor literare și tezelor de doctorat.

În studiul său, *Construcții paratopice în romanele lui Max Blecher*, Ana Maria Ciobotaru consideră, apelând la concepția lui Dominique Maingueneau din *Discursul literar. Paratopie și scenă de enunțare*, că discursul literar al lui Max Blecher se instituie prin tematizarea propriei sale condiții. Ideea textului ce își tematizează producerea textuală a circulat însă, cu mult înainte, în semiotica textuală franceză a anilor șaptezeci. Maingueneau a readus-o în actualitate reciclând-o, nuanțând-o și trecând-o discret printr-o baie de neomarxism. Tot în siajul teoreticianului francez, doctoranda analizează cu inteligență și aplicație rolul și funcția locului/ locurilor (topicul și paratopicul), desemnând încercarea lui Max Blecher de a-și afirma ontologic prin *spații literare* o identitate proprie.

În *Hotel Europa complet: moarte și traumă*, Mirela Doga a selectat din creația dramaturgică a lui Matei Vișniec, edificată pe situația și complexe ale insulei contemporane, piesa cu titlul *Hotel Europa complet*. Textul este pertinent examinat, atât în literaritatea sa cu implicațiile psihologice, alienante și existențiale, cât și în specificul lui dramatic.

Maria Magdalena Dumitrescu demostrează în articolul său, *Strategii transtextuale în proza lui Mircea Horia Simionescu*, cu abundență de argumente și abilitate analitică, faptul că transtextualitatea în toate ipostazele ei constituie modalitatea fundamentală de existență a prozei scriitorului târgoviștean. Printre rânduri se poate citi și un discret reproș critic față de excesul utilizării acestui procedeu textual.

Cu seriozitatea ce o caracterizează, bazată pe o amplă și solidă informație, Mirela Caraman Grăniceru investighează câteva ipostaze ale narațiunilor lui Mircea Eliade din unghiul mitologemelor, epifaniilor și structurilor simbolice (*Ocurențe mitice și simbolice în proza lui Mircea Eliade*).

În *Proza scurtă a lui Mircea Nedelciu – strategii narrative, strategii picturale*, Raluca Grigore se concentrează asupra prospec-tării detaliate a constructului narativ nedelcian, diegează, focalizare, instanțe narrative, povestirea metadiegetică, metalepsa ș.a., însă nu în sine, ci în calitate de modalități discursive ale constituirii universului ficțional. Autoarea stăpânește cu siguranță conceptele teoretice și le instrumentează eficient în propriul său discurs critic.

Viviana Luca propune o perspectivă interesantă, înnoitoare în legătură cu romanele lui Constantin Țoiu, *Căderea în lume* și *Însoțitorul*, frecvent receptate ca ficțiuni cu substrat biografic-referențial (*La limita dintre real și imaginar în opera lui Constantin Țoiu*). Autoarea întreprinde o fină lectură a ipostazelor și semnelor imaginarului, straniul și fantasticul, relevând dimensiuni ale profunzimii într-o proză receptată oarecum monocord.

Studiul Biancăi-Ionela Matei, *Death and The Double – A Lacanian Approach to Poe* [*Moartea și dublul – o abordare lacaniană a lui Poe*] reprezintă o îndrăzneță și avizată abordare lacaniană, cum însăși autoarea îl definește, a prozei romantice a lui Edgar Allan Poe. Textul dovedește nu numai o bună informare, dar și inteligență critică și spirit analitic.

Teodora Marcu propune o lectură critică originală, adecvată și ingenioasă a edificiului narativ al lui Gheorghe Crăciun în cheie postmodernistă, *Gheorghe Crăciun – deconstrucție și re-construcție*. Autoarea este interesată de reconstituirea unui sistem alienant ce modifică și influențează discursul. Din alt punct de vedere, ajunge la concluzia, numai aparent surprinzătoare, conform căreia prozatorul a contribuit decisiv în anii optzeci la un postmodernism românesc fără postmodernitate.

Mirela Moldoveanu insistă în demersul său analitic despre romanul lui Anton Holban (*Discursul autenticității în romanul O moarte care nu dovedește nimic*), menționat în titlu, asupra tehnicilor specifice prozei psihologice moderniste ca introspecția, retrospectivitatea și influența proustianismului. Totodată, doctoranda se focalizează și asupra acelei tendințe caracteristice modernismului interbelic românesc, autenticismul, căreia Anton Holban alături de Camil Petrescu i-a dat expresia cea mai semnificativă.

Articolul Paulei Stegărescu se referă la una dintre cele mai cunoscute nuvele ale lui Ștefan Bănulescu și, desigur, cele mai comentate. Autoarea investighează textul în dubla lui ipostază, de cadru realist și scenariu fantastic cu valențe mitic-simbolice, iar pasărea este considerată ca o emblemă a mitologiei enigmatice a câmpiei.

Textul Valentinei Sterian, *D. R. Popescu și paradigma neomodernismului*, are ca premisă afirmația perfect îndreptățită că prozatorul nu este numai unul dintre cei mai reprezentativi corifei ai generației sale, ci și un autor paradigmatic al romanului mitico-fantastic. Iar lectura critică aplicată a romanelor *F* și *Vânătoarea regală* pe care o întreprinde îi susține întregime opinia.

Prin demersul său de mitocritică, asezonat cu influențe tematice și de antropologie a imaginarului, bine integrate, Daniela Varvara realizează o interpretare nouă și profundă a unor poeți de prim plan ai neomodernismului românesc, Ioan Alexandru,

Gheorghe Pituț, Constanța Buzea, George Alboiu și Mircea Ciobanu (*Configurări estetice ale miului căderii în poezia neomodernistă*). Universul lor imaginar este recitat ca variate paradigme determinate de mitologemul biblic al Căderii: infernul, pustia, edenul de piatră, cetatea blestemată etc. Merită semnalată și atenția acordată Constanței Buzea, lui George Alboiu și Mircea Ciobanu, autori remarcabili, parțial uitați de exegeza contemporană.

Analizând discursul narativ al lui Alexandru Ivasiuc (*Simbolistica în proza lui Alexandru Ivasiuc*), Denisa Zaher Malciu decelează trei planuri structurante, unul al realismului social-politic și istoric, un nivel al introspecției și retrospecției și o dimensiune simbolizantă. Autoarea este interesată, în special, de acest ultim palier, mult mai puțin abordat de critică; mai concret, de mecanismul simbolizant (păsările, apa, oglinda, cercul, romb, cifra cinci etc.) prin intermediul căruia realități sociale și politice ale regimului comunist au fost refractate, nu reflectate.

În concluzie, textele însumate în acest volum conturează profilul unor viitori cercetători și exegeți, cu aplicație pentru studiul temeinic și aptitudini de hermeneut în câmpul literaturii române sau universale.

OCURENȚE MITICE ȘI SIMBOLICE ÎN PROZA LUI MIRCEA ELIADE

MIRELA CARAMAN (GRĂNICERU)

Rezumat: Mircea Eliade este spiritul românesc care a surprins în scrierile sale cele mai importante sentimente și etape ale vieții umane. Pledând pentru o literatură a autenticității, pentru anticalofilism, impune o noua viziune a romanului românesc, abordând o problematică de tip existențialist cu informații din domeniile cele mai diverse ale științei și vieții. Textul lui Mircea Eliade se transformă într-un exercițiu spiritual, atât pentru naratorul hermeneut, cât și pentru lectorul avizat. Mitul se afirmă ca formă spontană a ființării în lume, acesta fiind o morfologie sacră a vieții. Mitul fixează, structurează un eveniment fundamental, petrecut la începutul Marelui Timp, în illo tempore, având o semnificație vitală ce asigură viața, exorcizarea goasei existențiale și a morții.¹

Mitul desemnează un regim al existenței caracterizat prin faptul că structurile sale au o validitate permanentă, nu istorică, ci ontologică. Din acest motiv, inerția unui comportament uman aparținând mitului este un fel de repetabilitate conștientă, distinctă de durată pură teoretizată de Henri Bergson în scrierile sale. Astfel, mitul oferă codul obligatoriu al fiecărui comportament uman, valoarea sa constând în repetabilitate. Deci mitul furnizează arhetipul, modelul eficienței umane, fiind un cod al vieții sociale, având misiunea de a da sens universului.

Din perspectiva hermeneuticii lui Mircea Eliade, mitul surprinde manifestările creatoare ale sacrului, decriptează structuri ale realului și exemplifică modele de comportamente umane. Mitul este considerat atât ca ontofanie, deoarece are implicații ontologice, fiind de fapt existență și ființare, dar și revelație divină, ce se concretizează prin conceptul sacru de teofanie. În experiența mitică nu există neîncredere, mefiență, negare, deoarece logosul nu este desprins de ființă, cuvântul nu este întrupat. Omul trebuie să se identifice cu această lume, în experiența mitică pentru a înțelege că lumea are sens, fiind ordonată semantic grație unor arhetipuri.

¹ Georges, Gusdorf, *Mit și metafizică. Introducere în filosofie*, Editura Amarcord, Timișoara, 1996, p. 15.

Pentru Mircea Eliade, simbolul operează ca limbaj al sacrului, verbalizează hierofaniile, „descarcă” de sensurile secundare arheologia inconștientului colectiv.

Un mit povestește fapte care s-au petrecut într-un moment primordial și atemporal, într-un interval de timp sacru. Când se narează un mit se reactualizează într-un anume fel timpul sacru, în care s-au petrecut evenimentele evocate. Prin simpla narare a unui mit, timpul profan este abolit, iar povestitorul mitului și ascultătorii acestuia sunt proiectați într-un timp sacru și mitic. Un mit îl proiectează pe om în marele timp fiind lipsit de durată. Conștiința mitică abordează realul prin intermediul unui singur sistem de analiză. Reprezentarea mitică este constituită de unul în multiplul său. La Eliade, temporalitatea favorabilă, aceea a clipei înalță spre Absolut, spre Marele timp, iar practica rituală realizează o transcendență.

Conștiința mitică este structura acestei distanțări, a acestui joc între om și univers. Mitul va păstra întotdeauna sensul unei aspirații către integritatea pierdută. Conștiința mitică permite constituirea unui înveliș protector, în interiorul căruia omul își găsește locul.

Simbolurile reprezintă calea de acces la arhetipuri, fiind singura modalitate de a exprima ceva necunoscut în univers. Pe de altă parte, moartea și renașterea inițiativă sunt complexe mitice fundamentale pentru proza lui Mircea Eliade. Iisus reprezintă prototipul, macrantropul (Marele Om), deoarece este repetabil, iar repetabilitatea îi conferă valoare mitică. Astfel, moartea, reînvierea Mântuitorului este dovada că toți vor învia.

Un alt complex mitic recurent în operele lui Eliade este acela generat de prezența și integrarea în *Magna Mater*, în ordinea, armonia deplină. Mitul reamintește pe scurt momentele esențiale ale facerii omului, ca să povestească apoi genealogia familiilor regale, istoria bolilor etc. Mitul se definește prin modul lui de a fi: nu se lasă surprins ca mit decât în măsura în care revelează că ceva s-a manifestat deplin și această manifestare este în același timp creatoare și exemplară, pentru că ea întemeiază la fel de bine și o structură a realului și un comportament uman.² Mitul este prezent doar prin rit, prin ceremoniile inițierii, prin apariția ființelor divine, a strămoșilor mitici. Mitul fixează un eveniment, fiind o formă de orientare, de gândire. Dacă mitul corespunde unei categorii, singura în care s-ar încadra ar fi aceea a totalității concrete sau aceea a identității radicale, a unității ontologice.

² Ibidem, p. 11.

Mitul se referă la o creație. A trăi miturile implică o experiență cu adevărat religioasă. Această trăsătură a religiozității ce reiese din mit este evidențiată cel mai bine prin reiterarea mitului christic, al omului înălțător, al ființei divine. Orice mit de origine relatează și explică o situație nouă.

Mitul cosmogonic mai este recitat și cu prilejul morții, deoarece moartea constituie și ea o situație nouă. Un mit cosmogonic abordat de Mircea Eliade în scrierile sale este mitul eternei reînnoarceri. Toate ritualurile de inițiere implică un *regressus ad uterum*. Inițierea e echivalată cu a doua naștere. Întoarcerea la origine pregătește o nouă naștere, renașterea mistică, de ordin spiritual. Noțiunea de origine este legată mai ales de ideea de perfecțiune. Remarcăm faptul că întreaga operă a lui Mircea Eliade este dominată de mituri, fie că este cel cosmogonic, mitul inițierii sau trecerii în lumea de dincolo, toate miturile apar străpunse de acea doză de sacralitate fundamentală și unică în proza lui Mircea Eliade. În alți termeni, un mit este o *istorie adevărată* care s-a petrecut la începuturile Timpului și care servește de model comportamentului uman. Imitând actele exemplare ale unui zeu sau ale unui erou mitic sau, pur și simplu, *povestind* aventurile lor, omul societăților arhaice se detașează de timpul profan și intră magic în Marele Timp, timpul sacru.³

În concluzie, menționez că miturile povestesc un eveniment ce a avut loc, manifestarea acestora este exemplară, pentru că ea întemeiază la fel de bine și o structură a realului și un comportament uman. Miturile revelează sacrul, transpersonalul, existența și figurile divine. Pe de altă parte, mitul este o formă a comportamentului uman și un element de civilizație, o istorie adevărată. Conștiința mitică este în strânsă legătură cu experiența mitică realizată prin acele reprezentări mitologice care reprezintă de fapt produsul unei degradări a conștiinței mitice.

Astfel, întreaga poetică a lui Mircea Eliade este dominată de ocurențe mitice care încrîpesc diverse semnificații, acestea putându-se interpreta, la nivelul anagoric al textului narativ, prin identificarea arhetipurilor fundamentale, a simbolurilor și imaginilor dominant.

Cuvinte-cheie: *mit, simbol, arhetip, complex mitic, sacru, creație, conștiință mitică.*

Resumé: L'esprit roumain de Mircea Eliade a surpris dans ses écrits les sentiments et les étapes les plus importants de la vie. Le plaidoyer pour

³ Mircea, Eliade, *Nașteri mistice*, Editura Humanitas, București, 2013, p. 23.

une littérature de l'authentique, pour l'« anticalophilisme », imposait une nouvelle vision du roman roumain, abordant une problématique existentialiste avec des informations de différents domaines de la science et de la vie.

Le texte de Mircea Eliade se transforme dans un exercice spirituel tant pour le narrateur herméneute que pour le lecteur avisé. Le mythe s'affirme comme forme spontanée de l'existence dans le monde et il représente la morphologie sacrée de la vie. Le mythe fixe et structure un événement fondamental dans le temps qui se passe au début du Grand Temps, *illo tempore*, ayant une signification vitale assurant la vie, exorcissant l'angoisse existentielle et de la mort. Le mythe désigne un système de l'existence, caractérisé par le fait que ses structures ont une validité permanente, anhistorique mais ontologique. Par conséquent, l'inertie du comportement humain appartenant au mythe c'est une sorte de répétabilité consciente distincte de la durée pure qu'Henri Bergson l'avait théorisée » dans ses écrits.

Ainsi le mythe fournit-il un code obligatoire de chaque comportement humain dont la valeur relève de la répétabilité. Le mythe fournit l'archétype, le modèle de l'efficacité humaine, étant un code de la vie sociale qui donne du sens à l'univers.

Du point de vue de l'herméneutique d'Eliade, le mythe surprend les manifestations créatrices du sacré et décrypte les structures du réel, illustrant des modèles de comportements humains. Le mythe est considéré à la fois ontophanie car il a des implications ontologiques, étant en fait existence et révélation divine qui se matérialisent dans le concept sacré de théophanie. Dans l'expérience mythique, il n'y a pas de méfiance, de négation car le logos n'est pas séparé de l'être, le mot n'est pas incarné. L'homme doit s'identifier à ce monde afin de comprendre que celui-ci a du sens, il est ordonné sémantiquement grâce aux archétypes. Pour Mircea Eliade le symbole opère comme langage du sacré, verbalisant les hiérophanies, « déchargeant » les significations secondaires de l'archéologie de l'inconscient collectif.

Un mythe raconte des événements ayant eu lieu dans un moment primordial et atemporel, dans un temps sacré. Lorsqu'on raconte un mythe, on met à jour en quelque sorte le temps sacré dans lequel les événements évoqués se sont produits. Par la simple narration d'un mythe, on supprime le temps profane et le narrateur du mythe et ses auditeurs sont projetés dans un temps sacré et mythique. Un mythe projette l'homme dans le grand temps dépourvu de durée. La conscience mythique aborde le réel à travers un

système unique d'analyse. La représentation mythique est constituée de l'un par son multiple. Chez Eliade la temporalité favorable, celle de l'instant qui monte vers l'Absolu et le Grand Temps et la pratique rituelle atteint une transcendance. La conscience mythique est la structure de cette distanciation, du jeu entre l'homme et l'univers. Le mythe gardera toujours l'intégrité du sens de l'aspiration perdue. La conscience mythique permet une couverture protectrice où l'homme trouve sa place.

Les symboles représentent le chemin d'accès aux archétypes et c'est la seule façon pour exprimer quelque chose de la culture inconnue dans l'univers. D'autre part, la mort et la renaissance initiatiques sont des complexes mythiques fondamentaux dans la prose de Mircea Eliade. Jésus est le prototype, le macrantrope (le Grand Homme) car il est reproductible et cette répétabilité lui donne une valeur mythique. Ainsi, la mort, la résurrection du Rédempteur représentent la preuve que tous revivront. Un autre complexe mythique récurrent dans l'œuvre d'Eliade est lié à la présence et à l'intégration dans la *Magna Mater*, dans l'ordre et dans l'harmonie. Le mythe rappelle brièvement les moments clés de l'Incarnation pour raconter ensuite l'histoire de la généalogie des familles royales, l'histoire des maladies etc.

Le mythe est présent uniquement à travers le rite des cérémonies d'initiation par l'apparition des êtres divins, des ancêtres mythiques. Le mythe fixe un événement comme forme de pensée, d'orientation. Si le mythe correspond à une seule catégorie, celle-ci serait une totalité concrète, une unité ontologique, une identité radicale. Le mythe fait référence à une création. Vivre les mythes implique une véritable expérience religieuse. Cette caractéristique de la religiosité qui résulte de mythe est bien mise en évidence en rappelant le mythe du Christ, de l'Être divin. Tout mythe d'origine raconte et explique une situation nouvelle.

Le mythe cosmogonique est récité à l'occasion de la mort parce que la mort est aussi une situation nouvelle. Le mythe cosmogonique que Mircea Eliade a abordé dans ses écrits est le mythe de l'éternel retour. Tous les rituels d'initiation implique *regressus uterum* annonce. L'initiation est assimilée à la deuxième naissance. Retour à la maison prépare une renaissance, renaissance mystique spirituelle. Le concept de la maison est particulièrement lié à l'idée de la perfection. En d'autres termes, un mythe est une histoire vraie qui s'est passé au début du temps et sert à modéliser le comportement humain. Imitant les actes exemplaires d'un dieu ou d'un héros mythique ou racontant simplement leurs aventures archaïques sociétés

homme se détache du temps profane et tomber comme par magie dans la mer pour le temps sacré.

En conclusion, je voudrais souligner que les mythes racontent un événement passé et leur manifestation est exemplaire car elle instaure en même temps une structure du réel et un comportement humain. Les mythes révèlent le sacré, le transpersonnel, l'existence des figures divines. D'autre part, le mythe est une forme de comportement humain et un élément de civilisation, une histoire vraie. La conscience mythique est étroitement liée à l'expérience mythique réalisée par des représentations mythologiques représentant en fait le produit de la dégradation de la conscience mythique.

Ainsi, l'œuvre de Mircea Eliade est dominée par des occurrences mythiques cryptant des significations différentes qu'on peut interpréter au niveau anagogique du texte narratif, à travers l'identification des archétypes fondamentaux, des symboles et des images dominantes.

Mots-clé: mythe, symbole, archétype, complexe mytique, sacré, création, conscience mytique.

Mircea Eliade este spiritul românesc care a surprins în scrierile sale cele mai importante sentimente și etape ale vieții umane. Pledând pentru o literatură a autenticității, pentru anticalofilism, impune o nouă viziune a romanului românesc, abordând o problematică de tip existențialist cu informații din domeniile cele mai diverse ale științei și vieții. Textul lui Mircea Eliade se transformă într-un exercițiu spiritual, atât pentru naratorul hermeneut, cât și pentru lectorul avizat.

Mitul, crede Georges Gusdorf, este legat de prima cunoaștere pe care omul o dobândește despre sine și despre ceea ce îl înconjoară, fiind structura acestei cunoașteri. Mitul se afirmă ca formă spontană a ființării în lume, acesta fiind o morfologie sacră a vieții. Mitul fixează, structurează un eveniment fundamental, petrecut la începutul Marelui Timp, în illo tempore, având o semnificație vitală ce asigură viața, exorcizarea angoasei existențiale și a morții.⁴

⁴ Georges, Gusdorf, *Mit și metafizică. Introducere în filosofie*, Editura Amarcord, Timișoara, 1996, p. 15.

Departate de a fi o dereificare, mitul constituie un scenariu al comportamentului uman. Dacă filosofia se străduiește să dubleze universul, mitul rămâne la marginea existenței. Mitul desemnează un regim al existenței caracterizat prin faptul că structurile sale au o validitate permanentă, nu istorică, ci ontologică. Din acest motiv, inerția unui comportament uman aparținând mitului este un fel de repetabilitate conștientă, distinctă de durată pură teoretizată de Henri Bergson în scrierile sale.

Astfel, reprezentarea unui mit stă în antiteza dintre omul primitiv și omul modern. Dacă omul arhaic se îndepărtează de lumea creată, omul modern este tipul laicului care trăiește în propria realitate și își asumă propria condiție prin diverse tipuri de cunoaștere. Acesta din urmă nu mai are un model exemplar, ca urmare a apariției conștiinței religioase. Omul modern interpretează lumea ca pe o țesătură de noduri, de semnificații mentale pe care trebuie să le desfacă și să le refacă.

Laicul se îndepărtează de structurile sacralului, care este camuflat în profan, în mundan, acesta nu are nicio configurare mentală a timpului istoric. Comportamentul mitic al inițierii este acela generat de mitul divin, cel al creștinismului, ce se bazează pe imitarea lui Hristos ca model exemplar, pe repetarea liturgică a vieții, a morții și a învierii Domnului. Din această cauză, vorbim despre mit ca liturghie repetitivă, indus de ideea sărbătorii.

Spațiul mitic poate fi definit ca investire geografică a lui *mana*- acest concept corespunde unui tip de conștiință în valoare, ce se exprimă la nivelul afectivității, conștiință a unui întreg globalizator în funcție de care se realizează instalarea umană în real. *Mana* este conștiința integratoare, globalizantă, fiind neseperată, precum conștiința modernă care este una divizată.

Astfel, mitul oferă codul obligatoriu al fiecărui comportament uman, valoarea sa constând în repetabilitate. Deci, mitul furnizează arhetipul, modelul eficienței umane, fiind un cod al vieții sociale, având misiunea de a da sens universului.

Din perspectiva hermeneuticii lui Mircea Eliade, mitul surprinde manifestările creatoare ale sacralului, decriptează structuri ale realului și exemplifică modele de comportamente umane. Mitul

este considerat atât ca ontofanie deoarece are implicații ontologice, fiind de fapt existență și ființare, dar și revelație divină, ce se concretizează prin conceptul sacru de teofanie.

Mitul poate fi considerat și hierofanie, pentru că dezvăluie misterul viu, adevărul sacru prezent în devenirea ciclurilor.⁵ Pentru Mircea Eliade simbolul operează ca limbaj al sacrului, verbalizează hierofaniile, „descarcă” de sensurile secundare arheologia inconștientului colectiv.⁶ Hierofaniile sunt primele manifestări ale sacrului, sacrul manifestându-se și prin epifanii sau ontofanii, ca revelații sacre ale ființei.

Dacă mitul este strâns legat de prima cunoaștere pe care omul o dobândește despre sine și despre ceea ce îl înconjoară, trebuie să menționăm faptul că mitul devine nelimitat și nu se lasă unor atribute limitative, cu toate că se manifestă în forme destul de limitate. Gusdorf spunea că mitul este în același timp clar și obscur, acesta revelează și încrîpțează simbolurile. Mitul liniștește spiritul prin alungarea angoasei, localizată prin modalități diverse de exorcizare. Dacă nu se adoptă o atitudine unitară a omului față de univers, cum sunt culturile orientale, vom asista la o scindare, o separare de conștiința mitică.

În experiența mitică nu există neîncredere, mefiență, negare, deoarece logosul nu este desprins de ființă, cuvântul nu este întrupat. Omul trebuie să se identifice cu această lume, în experiența mitică pentru a înțelege că lumea are sens, fiind ordonată semantic grație unor arhetipuri. Arhetipurile sunt structuri psihice identice, comune tuturor, constituind laolaltă moștenirea arhaică a umanității. Jung le-a considerat în esență drept nuclee neuropsihice înnăscute, având capacitatea de a iniția, controla și mijloci caracteristicile uzuale de comportament și trăirile tipice tuturor ființelor umane. Astfel, arhetipurile generează gânduri, imagini, mitologeme, sentimente,

⁵ Lăcrămioara, Berechet, *Note de curs – Mit și literatură*, Constanța, 2013, p. 1.

⁶ Idem, *Ficțiunea inițiativă la Mircea Eliade*, Constanța, Editura Pontica, 2003, p. 66.

indiferent de clasa lor socială, de credințe, rasă, localizare geografică ori epocă istorică.

Pentru Mircea Eliade, simbolul operează ca limbaj al sacralului, verbalizează hierofaniile, „descarcă” de sensurile secundare arheologia inconștientului colectiv. De exemplu, prin simbolul sau principiul alchimic al luminii, putem înțelege rolul sacru al brichetei din „Un om mare”: „Putea apuca încă destul de bine țigara și putea folosi cu oarecare facilitate bricheta”⁷. Lumina simbolizează aici dorința de a fi liber, de a fi inițiat, de a se vindeca, de a scăpa din profan și de a se integra în sacru⁸.

Un mit povestește fapte care s-au petrecut într-un moment primordial și atemporal, într-un interval de timp sacru. Când se narează un mit se reactualizează într-un anume fel timpul sacru, în care s-au petrecut evenimentele evocate. Prin simpla narare a unui mit, timpul profan este abolit, iar povestitorul mitului și ascultătorii acestuia sunt proiectați într-un timp sacru și mitic. Un mit îl proiectează pe om în marele timp fiind lipsit de durată.

În geografia mitică, spațiul sacru este spațiul real prin excelență, deoarece pentru lumea arhaică mitul este real, povestind despre manifestările adecvatei realități care este sacral. Instalarea și consacrarea stâlpului sacrificial constituie un rit al centrului. Arborele sacrificial prin cele șapte ramuri ale lui simbolizează cele șapte ceruri planetare, sferile cerești.⁹

Mircea Eliade consideră că mitul este o realitate culturală extrem de complexă care poate fi abordată și interpretată în perspective multiple și complementare. Mitul nu vorbește decât despre ceea ce s-a întâmplat pe deplin. Miturile dezvăluie sacralitatea.¹⁰ Miturile descriu diversele izbucniri ale sacralului în

⁷ Mircea, Eliade, *Proză fantastică*, București, Editura Fundației Culturale Române, vol. II, 1992, p. 320.

⁸ Ibidem, p. 323.

⁹ Idem, *Imagini și Simboluri – Eseu despre simbolismul magico-religios*. Prefață de Georges Dumézil, București, Editura Humanitas, 1994, pp. 58-60.

¹⁰ Idem, *Aspecte ale mitului*, traducere de Paul Dinopol, Editura Univers, București, 1978, p. 5.

lume, fundamentând lumea și o face așa cum arată astăzi. Funcția dominantă a mitului este de a înfățișa modelele tuturor riturilor și ale tuturor activităților omenești semnificative. Comportamentul mitic este camuflat în istorie, în profan, dar acesta este viu, în sensul că înfățișează modele pentru comportarea omenească. Opus atât lui *logos* cât și istoriei, *mythos* indică tot ce nu poate exista cu adevărat. Grecii au fost cei care au îndepărtat semnificațiile religioase și metafizice ale mitului.¹¹

Mitul este legat de prima cunoaștere pe care omul o dobândește despre sine și despre ceea ce îl înconjoară, este structura acestei cunoașteri. Această semnificație vitală a mitului, asigurare pentru viață, siguranță în viață, exorcizarea angoasei și a morții a dobândit o coloratură afectivă. Etimologia însăși a cuvântului – *mythos*: *rostire* poartă amprenta unei epoci în care intelectualismul grec a redus deja mentalitatea primitivă. Mitul fixează un eveniment, fiind o formă de orientare, de gândire.¹² Dacă mitul corespunde unei categorii, singura în care s-ar încadra ar fi aceea a totalității concrete sau aceea a identității radicale, a unității ontologice.

Latura esențială a metafizicii la Eliade este ontologia, iar ruptura la nivelul ontic se face într-un singur minut. Minutul la Eliade conturează tocmai această scindare a ființei. Pământul, teluricul accentuează mitul eternei reînțoarceri, precum și pe cel al reintegrării. În perspectiva lunară, moartea omului ca și moartea periodică a umanității sunt necesare, tot așa cum sunt cele trei zile de întuneric care preced renașterea lumii.

Moartea omului este indispensabilă regenerării ei. Pentru a-și recăpăta vigoarea o formă uzată, trebuie să intre în unitatea primordială din care a ieșit, să reentre în haos.

Acesta este *mitul eternei reînțoarceri*.¹³ Veșnica reînțoarcere a lui Eliade este repetiția gestului, a mitului cosmogonic voit de zei.

¹¹ Ibidem, p. 6.

¹² Georges, Gusdorf, *Mit și metafizică. Introducere în filosofie*, Editura Amarcord, Timișoara, 1996, p. 14.

¹³ Mircea, Eliade, *Mitul eternei reînțoarceri*, Editura Univers Enciclopedic, București, 1999, p.87.